

«Ὁ Σαίξπηρ εἶναι μὲν γνήσιος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλοσαξωνικῆς φυλῆς, ἀλλ' ἐνταῦθα καὶ ὁ μᾶλλον παγκόσμιος τῶν ποιητῶν. Σκηνὴ τῶν ἔργων του εἶναι ἡ γῆ ὁλόκληρος καὶ ἡ αἰωνιότης τὸ χρονικὸν διάστημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀναστρέφονται οἱ ἥρωές του».

Ἄινε

«Ὁ Σαίξπηρ δὲν ἔχει ἀνώτερον· δύο μόνον ὁμοίους αὐτῷ, τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Αἰσχύλον».

Οὐγγώ.

«Οὐδαμῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων ἀπαντᾷ οὕτω ποικίλη μεγαλοφυΐα.

Μεξιέρο.

«Οὐδεὶς μετὰ τὸν Θεὸν ἐδημιούργησε πλείονα τοῦ Σαίξπηρ».

Α. Δουμᾶ:

«Εἶναι πηγὴ ἀείρων σοφίας καὶ ποιήσεως, ἐξ ἧς ἠντλήσαν πάντες οἱ μετ' αὐτὸν ποιηταί».

Βράνδης.

«Ὁ Σαίξπηρ εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς γῆς· ὁ ἐπ' αὐτοῦ ἱστάμενος ἀναπνέει τὸν ὑγιεινότερον καὶ καθαρώτερον ἀέρα τοῦ ἡμετέρου πλανήτου.

Φλωμπέρ.

Πολλὰς σελίδας ἤθελον πληρώσει ἂν παρετιθέμην ἐνταῦθα τὰς κρίσεις πάσας, ὥς δημοσιεύει ὁ Ζάγκχαρντ.

✠

«Ἀκμάσας μετὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς τυπογραφίας καὶ πυρίτιδος, ἐπιδὼν τοὺς μανιῶδεις πολιτικούς καὶ θεοσκευτικούς πολέμους τῆς Ἀγγλίας, γράφει ὁ ἡμέτερος σοφὸς Λιθαδάς, ὢν δὲ φύσει ἀνὴρ πρακτικώτατος εἰκονογραφεῖ τὸν κλύδωνα τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καλῶς τὴν κακίαν, ἀμείβων τὴν ἀρετὴν καὶ πανταχοῦ μεγαλύνων τὸν τὰ ἀνθρώπινα πάντα διέποντα ὄγκυλον τῆς Θεῆας Προνοίας. Αἰσθημα βαθύτατον καὶ ἀκράδαντον ἀπεκάλυψε τῷ Σαίξπηρ τὴν ὑπερτάτην τοῦ βίου ἡθικὴν, ἧς ἄνευ τὰ πάντα ἐλέγχονται ἀμφιβολία καὶ σκότος ζοφερώτατον. Μετ' ὠφελείας δὲ πλείστης θὰ ἀναγινώσκηται καὶ μελετᾶται μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος, καὶ ὅτι εἰς τοιαύτας ἐξαισίας ἀποκαλύψει τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἀνευρίσκουσιν οἱ βουλόμενοι νέας ἀείποτε ἀληθείας καὶ νέας καλλονάς, καὶ σωτηριώδη ἀκούονται παραγγέλματα».

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παγκοσμίου ποιήσεως ὁ Σαίξπηρ ἀποτελεῖ μοναδικὸν ἴσως φαινόμενον. Συνενὼν ὑψίστην ποιητικὴν ἔμπνευσιν, φαντασίαν, ἔκτακτον δημιουργικὴν δύναμιν καὶ ὀξύτατον παρατηρητικὸν μετὰ πρακτικωτάτου νοῦ καὶ βαθείας πείρας τοῦ κόσμου, ἐξεκόνισε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ ζωηροτάτων, δι' ἀνεξαλείπτων χρωμάτων, ἐν τῇ αἰωνίᾳ, τῇ ἀναλλοιώτῳ αὐτῆς μορφῇ. Ἐντεῦθεν ἡ αἰωνία νεότης, ἡ ἀθανασία τῶν ἔργων του.

Ἦτο φύσει σοφός, γράφει ὁ Δραῦδεν, δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῶν διόπτρων τῆς παιδείας διὰ νὰ ἀναγνώσῃ τὸ μέγα βιβλίον τῆς φύσεως. Οἱ χα-

ρακτήρες αὐτοῦ οἰανόποτε γλῶσσαν λαλήσωσι, ἀναγνώριζονται αὐθαρεῖ ὡς ἀθάνατοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἀνθρωπότητος, ἧτις συνῶει καὶ συννοῖ εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον. Θὰ θεωρηθῇ ἴσως ἀναχρονισμὸς ἡ δημοσίευσις Σαίξπηρειων ἔργων, σήμερον ὅτε τὸ ὑπὸ διανοητικῆς κοπώσεως ἡ μᾶλλον καταπτώσεως νοσοῦν κοινὸν ἐντρονᾶ κατὰ προτίμησιν εἰς ἔργα ἐλαφρὰ καὶ ἐπιπόλαια, οὐχὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἀνυψώνοντα, ἀλλὰ τὰς αἰσθήσεις γαργαλίζοντα καὶ ἐκκαίοντα. Ἀλλὰ παρὰ τὸ ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἐπικρατοῦν πνεῦμα τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τῆς κατ' ἀκούουσίαν τοῦτου περὶ τὸ κλασικὸν ὁρᾶμα καὶ τὴν φιλολογίαν ὀλιγορίας, τὰ γιγάντεια ἔργα τοῦ Σαίξπηρ ἐπιπλέουσι πάντοτε διδασκόμενα ἐν τοῖς ἐπισημοτάτοις θεάτροις τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ τῆς Γερμανίας, χειροκροτοῦνται καὶ θαυμάζονται. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ παρίστανται σφεδρὸν κατ' ἔτος καὶ ὅτε πρό τινων ἐτῶν ἐδιδάχθη ἐν θεάτρῳ τῆς Ὁράγγης ὁ «Ἰούλιος Καίσαρ» ὑπὸ τοῦ θιάσου τῆς Γαλλικῆς κωμωδίας, ὁ θυμασμός, ὃν ἡ μεγαλοπρεπὴς τραγωδία διήγειρε ἦτο τοιοῦτος, ὥστε εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων κριτικῶν τοῦ Παρισινοῦ τύπου ἔγραψε τὰ ἑξῆς. «Ἀληθῆ ἐκπλήξιν καὶ θαυμασμὸν ἐνεποίησεν ἡ γηθενὴ παράστασις τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ θύελλαν χειροκροτημάτων προῦκάλεσεν ἡ ἀπαγγελία τοῦ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ Καίσαρος θαυμασίου ἐκείνου λόγου τοῦ Ἀντωνίου, ὅστις εἶναι ἴσως ἡ μεγίστη φυσιογνωμία τοῦ παγκοσμίου θεάτρου: Ἀγαπῶ λέγει ὁ Γάλλος κριτικὸς, τοὺς ὠραίους λόφους τῆς πατρίδος μου ἀλλὰ θὰ ἤμην ἀνόητος ἂν διανοοῦμην νὰ παραβάλω τούτους πρὸς τὰ Ἰμαλάια». Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ταχέως καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀντίδρασις καὶ ἡ πρὸς τὰ κλασικὰ ἔργα ἐπιστροφή, καὶ ὅτι τὰ αἰώνια δημιουργήματα τοῦ Σαίξπηρ καὶ τὰ ἀθάνατα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἔργα θὰ κυριαρχήσωσι καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ θεάτρου καὶ τῶν γραμμάτων.

ΜΙΧΑΗΛ ΔΑΜΙΡΑΛΗΣ

ΣΤΙΧΟΙ

Χρόνια τώρα κυνηγῶ ἓνα ὄνειρο
Ἐνα μαγικὸ χροσόνειρο· τὸ φθάνω
Καὶ μόλις τ' ἀγγίξω, κάποιος ἔρχεται
Μοῦ τὸ χτυπάει τὸ χέρι... Καὶ τὸ χάνω...

✠

Χρόνια τώρα σὲ μιὰ κρυσταλλόβρουση
Ποῦ ἡ χρυσοστολιά διαμάντι φαίνεται
Μόλις στὸ νερὸ τῆς οὐχὶς τοῦ τρεχούμενου
Κάποιος ἄνεμος φυσᾷ. Καὶ ξεραίνεται.

✠

Μοναχὰ σὰν γέροντ' στήν ἐρημο
Ποῦ ἀγκάθια δλόρθα ἀνεβαίνουνε
Κάποια νύχια μπαίνουνε σ' τὸ χῶμα τους
Τὰ ἀνασκαλεύουν. Καὶ πληθαίνουν...

ΤΙΜΟΣ ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ